

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Bölcsésztudományi Kar

Pszichológia BA

SZAKDOLGOZAT

**'Love outside the box' - Poliamória, egy atipikus
kapcsolati forma társadalmi megítélése Magyarországon**

PPKE Pszichológiai Intézet

Készítette: Horváth Júlia Ágnes

Témavezető: Kengyel Judith Gabriella

Lezárás dátuma: 2021. május 7.

Készítette: Horváth Júlia Ágnes

Budapest, 2021

Tartalom

0 Nyilatkozat a műhelymunka szerzőség szabályainak betartásáról.....	3
1 Absztrakt	4
2 Bevezető	4
2.1 Házasság és hűség Magyarországon	5
2.2 Kötődési stílus.....	6
2.3 Non-monogámia a világon és Magyarországon	7
2.4 Hipotézisek	10
3 Módszerek	10
3.1 Résztvevők.....	10
3.2 Eszközök	10
3.3 Kötődési Stílus Kérdőív (ASQ-H)	11
3.4 Attitudes Towards Polyamory Questionnaire (ATP).....	12
3.5 Kezelési tanácsadók LMBTQ-Attitűdje Kérdőív	12
3.6 Etikai vonatkozások	12
3.7 Eljárás	12
3.8 Az adatok elemzése	13
4 Eredmények	13
4.1 A kérdőív eredményei:	13
4.2 A szöveges válaszok eredménye - Tartalomelemzés.....	16
4.3 Az interjúk eredményei:	20
5 Megvitatás	24
5.1 A statisztikai eredmények megvitatása	24
5.2 A szöveges válaszok megvitatása	27
5.3 Az interjúk megvitatása	27
5.4 A kutatás korlátai.....	28
5.5 Összegző gondolatok, kitekintés	29
5.6 Köszönetnyilvánítás	29
6 Irodalomjegyzék	30

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Pszichológiai Intézet
1088 Budapest, Mikszáth Kálmán tér 1.
Tel: 061/235 3039
E-mail: pszichologia@btk.ppke.hu
Intézményi azonosító: FI79633

0 Nyilatkozat a műhelymunka szerzőség szabályainak betartásáról

Alulírott Horváth Júlia Ágnes (OQQDSQ) jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy a **'Love outside the box' - Poliamória, egy atipikus kapcsolati forma társadalmi megítélése Magyarországon** című műhelymunkámat magam készítettem, azt sem más műhelymunka kurzusra, sem szakdolgozatként, sem ezen, sem más egyetemen és szakon, sem én sem más be nem adta értékelésre.

Mindezek alapján jelen dolgozat önálló munkám, annak elkészítésekor betartottam a szerzői jogról szóló 1999. LXXVI törvény szabályait, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében.

Fentiekén kívül kijelentem, hogy az önállóságra vonatkozóan, a dolgozat készítése közben konzulensem nem tévesztettem meg.

Budapest, 2021.04.15.

.....
Horváth Júlia Ágnes

1 Absztrakt

„Love outside the box.” Ezzel a mondattal lehetne leírni az olyan atipikus kapcsolati formákat, mint például a poliamória; tehát szerelem, szeretet határok nélkül. A magyar társadalom kapcsolati formákat illetően mono- és heteronormatív, ám a jelenlegi szociológiai adatok azt mutatják, hogy az országban a házasságok közel fele válással végződik - ez egy kifejezetten magas szám a környező országokhoz képest. Ennek fő oka az alkoholizmus mellett a hűtlenség. A jelenleg leggyakoribb monogám forma egyik alappillére az elköteleződés (avagy a partner iránti hűség). Ezt a szociológiai tényekkel és adatokkal összevetve felmerülhet a szisztéma effektivitásának a megkérdőjelezése, talán egyes személyek esetében egy más rendszerben való gondolkodás. Jelen kutatás a poliamória társadalmi megítélésére kíváncsi magyarországi szemléletben. A magyar személyek attitűdjeit két csoportra osztva hasonítja össze; a 'laikus' nézőpontot és a pszichológusi perspektívát külön méri fel. Az előbbit egy online kérdőívvel, az utóbbit pedig egy interjútervezet segítségével vizsgálja. Szintén választ keres arra a kérdésre, hogy a poliamóriával szimpatizálók kötődési stílusa mennyiben tér el a monogám-párti személyekétől. A kutatásból kiderül, hogy a kötődési stílus összefügg azzal, hogy az egyén mennyire találja szimpatikusnak a poliamóriát. A vizsgálat lakóhelyi különbségeket is feltételezett, ez a hipotézis szintén igazolódott; eltérő véleménnyel rendelkeznek a témáról a fővárosban és a vidéken élő személyek. Érdekes eredmény született egy, csupán személyes érdeklődésből vizsgált kérdésből; a férfiak megítélése pozitívabbnak mondható a poliamóriáról, mint a nők attitűdje. A szakemberekkel készített interjúk rámutattak a poliamória egyénspecifikusságára; minden esetet az adott környezet, az egyéni életút figyelembevételével érdemes vizsgálni, csak így mondható érvényes szakvélemény.

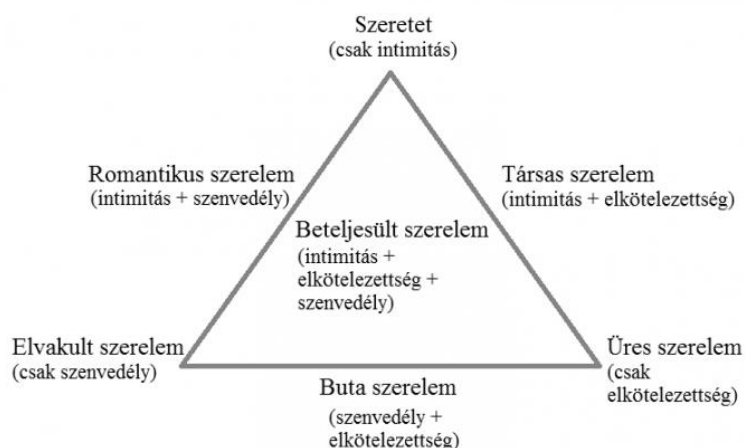
2 Bevezető

„Love outside the box.” Ezzel az egyszerű mondattal lehetne leírni az atipikus kapcsolati formákat, tehát szerelem, szeretet határok nélkül. Napjainkban alapvetően a 'klasszikus', tehát a monogám heteroszexuális párkapcsolat a normatív Magyarországon, de globális szemléletben az ezen kívül gondolkodás már a 60-as években lezajlott szexuális forradalom jelenségekor elkezdődött. Sőt, akár azt is lehet mondani, hogy az erről való elmélkedés visszatért, hiszen a kutatások egy része a poligámiát evolúciós szempontból sokkal jellegzetesebbnek tartja az emberi fajra, mint a monogámiát, legyen az szeriális vagy „kötelességszerű”. Christopher Ryan és Cacilda Jethá: *Sex at dawn* főemlőskutatáson és antropológiai, evolúciós pszichológiai, illetve tudománytörténeti tények elemzésén nyugvó, elemző munkája is ezt a vonalat követi; a

legapróbb részletességgel érvel arról, hogy az alapvetően emberben levő kapcsolati forma mindig is a poliamória volt (Rekvényi, 2018). Jelen kutatás a huszonegyedik századi magyar társadalom szubjektív véleményére kíváncsi az atipikus kapcsolati formákkal kapcsolatban. Ezt a kérdést több különböző aspektusból vizsgálja meg, egy átfogóbb képet nyújtva a témakörben.

2.1 Házasság és hűség Magyarországon

A jelenlegi magyar szociológiai adatok alapján elmondható, hogy az 'Ásó, kapa, és nagyharang válasszon el minket' attitűddel kezelt házasságok esetében a kapcsolatok közel felénél sajnos az ásó, a kapa és a nagyharang kerekedik felül. Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal felmérése (2019) szerint minden tizedik ember elvált kapcsolati státuszú, ami egy kifejezetten magas szám a környező országokhoz képest. Érdekes szociológiai adat, hogy a válások zömét két ok miatt kezdeményezik: alkoholproblémák miatt, illetve megcsalás/hűtlenség miatt. Előbbit nem feltétlenül szükséges magyarázni - az ország alkoholproblémák terén mindig is az élen állt. Utóbbi viszont annál érdekesebb, hiszen ez azt implikálhatja, hogy az emberek egy részének esetében valamely oknál fogva a monogám házasságrendszer nem működőképes hosszú távon. A házasságban élő férfiak 60%-a, a nők 50%-a vallott arról, hogy már csalta meg a párját (Vangelisti & Gersenberger, 2004, idézi Barker, 2011). A hűség, a megcsalás fogalma azonban Barker esetében nem teljesen tisztázott, így feltételezhető, hogy akinek állítása szerint nem volt tapasztalata hűtlenséggel, az tudta nélkül is megszeghette, illetve aki például egy szemezt már hűtlenségnek ítélt a saját esetében, ő pedig felnagyította a helyzetet. Mi tulajdonképpen a hűség? A szakirodalmak és kutatások ismeretében ez egy szubjektív fogalom, akár minden egyes személy esetében különbözhet. Ehhez kapcsolódóan Sternberg (1986) megalkotta a szerelem háromszögelméletét (lásd 1. ábra), amelyben megfogalmazta, hogy a szerelem három komponensből áll; szenvedélyből, intimitásból és elkötelezettségből. A szenvedélyhez leginkább a fizikai arousal köthető, tehát a felek közötti fizikai vonzalom alkotja főként. Az intimitás egy kötődést, egy kölcsönös közelségérzetet jelent, amely a szerelemhez egy erős emocionális köteléket, egyfajta érzelmi töltetet ad. Ahogy Feldmár András fogalmaz (2009): „Onnan tudod, hogy valaki szeret, ha szabadabbnak érzed magad vele, mint amikor egyedül vagy.” A harmadik, az elkötelezettség komponens mögött az döntés áll, hogy valaki szereti a partnerét, és ezt az irányt érzett mély érzést fenntartja hosszú távon is; hajlandó energiát áldozni arra, hogy ezt a kapcsolódást megtartsa (Sternberg, 1986).

1. ábra - Sternberg háromszögelmélete a szerelemről (1986)

A modellből kiindulva a monogám kapcsolatok egyik alappillére az elköteleződés - amely szorosan kapcsolódik a hűség fogalmához. Ezt a magyar szociológiai tényekkel és adatokkal összevetve felmerülhet a monogám kapcsolat effektivitásának a megkérdőjelezése, talán egyes csoportok esetében egy más, nem kizárólagos rendszerben való gondolkodás.

2.2 Kötődési stílus

Az emberi kapcsolatokat meghatározó tényezők közé tartozik a kötődési stílus is. A kötődés a felnőttkori párkapcsolatokban különösen hangsúlyos elem. A kiskorban kialakult és rögzült kötődési stílus alapvetően egész életünkben a részünk, ám a működése összetettebbé válik az élet során. Ennek okai az újabb és újabb fejlődési szakaszok, amelyek minél változatosabbak, minél több kihívást állítanak elénk, annál sokrétűbb élettapasztalatra teszünk szert (Bowlby, 1969, idézi Hámori, Dankháziné Hajtman, Horváth-Szabó, Martos, Kézdy, & Urbán, 2016). Bowlby után Ainsworth fogalmazta meg úttörő munkájában a csecsemőkorban kialakult kötődési típusokat, ezek a biztonságosan kötődő, a bizonytalanul kötődő és az ambivalensen kötődő csoportok (Ainsworth és mtsai, 1978). Ainsworth szerint a már egészen fiatal korban kialakult diszpozicionális kötődési stílus hatással van arra, hogy később a személy hogyan viszonyul a partneréhez a felnőtt párkapcsolataiban. A kötődési stílus beazonosítására készült az Attachment Style Questionnaire - ASQ (Feeney és mtsai, 1994, idézi Hámori, Dankháziné Hajtman, Horváth-Szabó, Martos, Kézdy, & Urbán, 2016), ami alapján létrejött a magyar változat, az ASQ-H is (Hámori és mtsai, 2016). Az emberi kapcsolatokban tehát a kötődési stílus alapvetően szerepet játszik, ennek összetettsége miatt azonban rengeteg tényező hatással lehet a párkapcsolatban való viselkedésre. A kutatás egyik feltételezése, hogy a különböző kapcsolati preferenciával rendelkezők kötődési stílusban is eltérnek. Ezt egy amerikai vizsgálat cáfolta, mely szerint a non-

monogám (NM) kapcsolatban élő személyek nem különböznek monogám társaiktól sem mentális egészség, sem kötődési stílus szempontjából (Barker, 2011).

2.3 Non-monogámia a világon és Magyarországon

A különböző non-monogám kapcsolati formák ugyanúgy szerteágaznak, ahogy például a szexualitás formái. Ezekről azonban töredék arányban készültek kutatások - az eddigi eredmények nagyrészt a monogám kapcsolatokra fókuszáltak. A demográfiai adatok alapján az Egyesült Államokban a legnépszerűbbek a konszenzuális non-monogám (CNM) kapcsolatok; a lakosság 4-5 százaléka él a konszenzuális non-monogámia valamely formájában (Rubin, Moors, Ziegler, & Conley 2014). Magyarországon a kutatások hiánya miatt az erre vonatkozó adatok kevésbé ismertek, a hazai regisztrált non-monogám és/vagy poliamor személyek száma 600, a szimpatizánsok száma 9000 körülire becsült (Rekvényi, 2018). A konszenzuális non-monogámia olyan romantikus kapcsolatokat foglal magába, amelyekben kettőnél több ember él. Fontos, hogy a kapcsolathálózat minden egyes tag tudomásával és beleegyezésével áll fenn. A non-monogámia különböző formái a swinging (szexuális érintkezés más párokkal érzelmi kötelék nélkül), a nyitott kapcsolat (páron kívül másokkal is létesíthető szexuális kapcsolat), illetve a poliamória. A poliamória egy olyan kapcsolati modell, amelyet leginkább a Napból áradó fényhez szoktak hasonlítani; a Nap sugarai mindenhová egyenlően sütnek, az egyik vetülés nem befolyásolja a másik pontba sugárzott meleget, így az mindenhová egyenlően és végtelenül érkezik. Ugyanígy a szeretetnek sem kellene, hogy korlátokat szabjanak, ez a poliamor kapcsolatok mottója. A poliamor egyének tehát több szeretővel létesítenek romantikus kapcsolatot. Összefoglalva a poliamóriát gyakorló személyek társadalmi kísérletezők, akik az önismereti utat választásuk alapján egy nonkonform módon kívánják folytatni, a lehető legnagyobb mértékű szabadsággal (Rekvényi, 2018). Érdekes kérdésfelvetés lehet az, hogy ez a kapcsolati preferencia szeriális-e, vagy hosszútávon folytatható akár évtizedeken keresztül.

A konszenzuális non-monogám kapcsolatok megítélése, főleg a médiában meglehetősen polarizált (Conley, Moors, Matsick, & Ziegler, 2012). A huszonegyedik században a liberalizmus térnyerése miatt egyre többen veszik fontolóra a nem monogám kapcsolatok normalitását, de a keresztény konzervativizmus főleg magyar viszonylatban még erősebbnek mondható. A média talán a 60-as évek szabadosságának következményei miatt kezdett rámutatni a negatív oldalra, sokszor általánosítva minden aspektusról, ami nem a megszokott monogám heteroszexuális kapcsolatba tartozott. Sok médiaforrás a konszenzuális non-monogámiáról (azaz CNM-ről) úgy nyilatkozik, mint önző, pszichológiailag káros, éretlen kapcsolati formáról, amely semmiképpen nem lehet egészséges, hiszen mindig kell lennie egy elsődleges köteléknek, egyenlő kötődés nem

lehet kapcsolatokban (Jiang, 2017). A tradicionális kapcsolati formákat preferáló személyek azért tartanak az azonos nemű házasságok legalizálásának lépésétől, mert szerintük az következő lépésként a többházasság intézményét is maga után vonhatja, és a hólabda hasonlattal élve a legalizálás folyamata meg sem állna az olyan visszataszító aktusok legalizációjáig, mint a vérfertőzés és a bestialitás (Conley, Moors, Matsick, & Ziegler, 2012). Azonban nem csak a pszichológiailag káros hatásokat hozza fel ez az oldal érvként. A köztudatban elterjedt, hogy a szexuális partnerüket gyakran váltogatók körében gyakrabban merülhet fel nemi betegség; egyesek szerint a monogámia a kulcs az AIDS-pandémia megelőzésére (Shelton és mtsai, 2004). Ez utóbbi cáfolható azzal, hogy a monogámia ebből az aspektusból a kapcsolatban egy „mindenki fertőzött vagy senki sem az” helyzetet nyújt, a fertőzés pedig - habár a szexuális úton való terjedés a legismertebb - vér útján ugyanúgy terjed (Abramson & Steven, 1993). Tehát maximum az élethosszig tartó monogámia lehetne a kulcs, ez a korlátozás azonban - a pszichológiai hatáshoz visszatérve - nem feltétlenül járul hozzá a mentális egészséghez, és a huszonegyedik században nem gyakran előforduló jelenség. Érdekes felvetés egy tanulmányban, hogy a poliamória mennyire egy sztereotipizált férfi fantáziának feleltethető meg (Barker, 2006) - bűnmentes hűtlenség, a több nővel való szexuális kapcsolat gondolata miatt. Ez a mai élnk feminizmussal összevetve érdekes eredményeket adhatna a nemi különbségeket illetően. Gyakori tévképzet a poliamóriával kapcsolatban, hogy ez csupán egy átmeneti állapot, amiben addig hisz valaki, amíg „meg nem találja az Igazit.” („Lesz egy pár kapcsolatom, amíg nincs egy jó párkapcsolatom.”). Ez az elgondolás hasonlatos ahhoz, ahogy egyesek a biszexuális identitásról gondolkodnak: egy lépcsőfoknak képzelik az „érett homoszexuális identitás” kialakulásának az útján (Cass, 1979, idézi: Weitzman, 2006.) Ezeknek az elgondolásoknak tükrében a biszex poliamor személy egy „még fejlődésben lévő” identitású személy, aki valószínűleg nem képes tartósan elkötelezett kapcsolatot kialakítani. Ezt az elgondolást megcáfolják az eddigi kutatási eredmények: egy LMBTQ személyekkel végzett felmérés szerint a poliamor kapcsolatok hasonlóan mély és tartós elköteleződési formának bizonyultak, mint a monogám párkapcsolatok (Weitzman, 2006). Weitzman nem talált statisztikailag szignifikáns különbséget a monogám és a non-monogám kapcsolati formációt élők között a kapcsolatok tartósságát, minőségét, az abban való elégedettséget, az intimitás mélységét, a szexuális élet gyakoriságát tekintve sem. Ez az említett *Sex at dawn* könyvben megfogalmazottakkal szemben áll, hiszen a könyvben a házasságbeli fokozatos szenvedélycsökkenést emelték ki az élethosszig tartó szigorú monogámia egyik fő problémájaként. Sőt, egy másik kutatásban már a mézeshetek időszaka után megfigyelhető egy izgalomszint-csökkenés - ez az új, izgalmas élmények hirtelen lecsökkenésére vezethető vissza (Aron, Aron, Norman, McKenna, & Heyman, 2000). Ami mindenképpen

levonható következtetésként, az az, hogy a konszenzuális non-monogámia az említett aspektusokat tekintve nem áll hátrányos helyzetben a releváns kutatások alapján (Johnson, Giuliano, Herselman, & Hutzler, 2015).

Voltaképpen a mai posztmodern társadalomban szinte várható volt, hogy a szexualitás különböző formái mellett a kapcsolati formáink is egy szélesebb skálát vesznek fel. Ebben a folyamatosan változó világban az elérendő cél a harmonikus, boldog élet. Ahhoz, hogy ez a párkapcsolatban is teljesüljön, a kommunikáció elengedhetetlen. Fitness (2001) szerint elégedettebbek azok a párok a kapcsolatukkal, akik képesek nyíltan kommunikálni (Szilágyi, 2006) és szembenézni a konfliktusaikkal, miközben a problémamegoldásra törekednek (Hammer, 2014). Sheff (2014) poliamor családokkal foglalkozott *The Polyamorists Next Door* című könyvében, szerinte a poliamor kapcsolatokban a kommunikáció különösen magas prioritást élvez, együtt azzal, hogy a kapcsolatot az egyéni igényeknek megfelelően alakítják. A poliamória ('etikusan többszerelműség') alapköve tehát a nyílt kommunikáció és az egyenlőség (gender equality), így minden érintett tud mindenkiről, és egyenlő döntési, beleszólási, kapcsolódási szabadsággal rendelkezik (Rekvényi, 2018).

Jelen kutatás legfőképp szubjektív véleményeket mutat be, különböző aspektusokból szeretné megközelíteni ezt az egyedülálló kapcsolati jelenséget. Különbözik-e a monogám kapcsolatban élő és a konszenzuális non-monogám kapcsolatban élő emberek kötődési stílusa Magyarországon (Barker, 2011)? Hogyan függ össze a kor és az atipikus kapcsolati formák elfogadása? A szakirodalom a harmincas éveiben járó poliamorokat tekinti a 'fiatalabb' korosztálynak, míg a felső korhatár 45 fölé is eshet (Jenks, 1985; Levitt, 1988, idézi Rubin, Moors, Ziegler, & Conley, 2014). Emellett a 25 év alatti korosztály sokkal elfogadóbbnak ismert, ha atipikus szexualitásról van szó, és a 65 év feletti személyek bizonyulnak a legkevésbé toleránsnak (Takács, 2011). Ebből következően a fiatalabb korosztály elfogadóbbnak feltételezhető az atipikus kapcsolati formákkal szemben is (Eliason & Hughes 2004). Összefügg-e az atipikus kapcsolati formákkal szembeni ellenszenves attitűd és az LMBTQ-val szembeni ellenszenv (Conley, Moors, Matsick, & Ziegler, 2012)? A házasság megtapasztalása összefügg-e a konszenzuális non-monogámia támogatásával (Johnson, Giuliano, Herselman, & Hutzler, 2015)? A lakóhely jellege hatással van-e az atipikus kapcsolati formákkal szembeni attitűdre (Eliason & Hughes, 2004)? Az érintettek és a laikusok vélekedése eltér-e a szakemberek (pszichológusok, párterapeuták) véleményétől?

2.4 Hipotézisek

- H1.** Különbség van a monogám kapcsolatban élő és a konszenzuális non-monogám kapcsolatban élő személyek kötődési stílusában.
- H2.** Az idősebbek kevésbé elfogadóbbak a poliamóriával kapcsolatban, mint a fiatalabbak.
- H3.** Pozitív kapcsolat található a poliamóriával szembeni ellenszenv és az LMBTQ-val szembeni ellenszenv között.
- H4.** Különbség van a házas (valaha házasságot kötött) és nem házas személyek között a poliamória megítélésében.
- H5.** A vidéken élő személyek véleménye különbözik a poliamóriával kapcsolatban, mint a fővárosban élők véleménye.
- H6.** A férfiak pozitívabban vélekednek a poliamor kapcsolati formáról, mint a nők.
- H7.** Az pszichológusok megítélése különbözik a társadalom többi tagjának véleményétől a poliamóriát illetően.
- H8.** A szöveges válaszokban kifejezett vélemények polarizáltak a poliamória működőképességét illetően.

3 Módszerek

3.1 Résztvevők

A kutatásban 18-évnél idősebb személyek vettek részt, férfiak és nők vegyesen. A kitöltéshez interneten, kérdőíven keresztül lehetett hozzájutni. A kitöltés teljesen anonim, önkéntes alapú és térítésmentes volt. A kérdőívcsomag kifejezetten az utca emberének véleményére kíváncsi, mivel a pszichológiával foglalkozó személyek véleményét az interjúorozatban gyűjti össze a vizsgálat, nem fedhették egymást a kitöltők és az interjúalanyok. Az alanyok vegyesen monogám és nem-monogám személyek, utóbbiból 42 alany töltötte ki (utóbbiaknak forrása egy poliamória tematikájú Facebook-csoport, a nem-monogám kitöltőalanyok innen származnak). 336 személy töltötte ki a kérdőívet, az adatok megtisztítása után 322 kitöltő válasza lettek felhasználva; az átlagéletkor 28.92. Az érvényes kitöltők nemét illetően 65 férfi, 3 non-bináris személy és 254 nő vett részt a kitöltésben.

3.2 Eszközök

A szükséges adatokat online kérdőív rögzítette, amelynek vázlatát az 1. Melléklet tartalmazza. A kérdőívcsomag tartalmazza a Kötődési Stílus Kérdőívet (Hátori, Dankháziné Hajtman, Horváth-Szabó, Martos, Kézdy, & Urbán, 2016), az 'Attitudes Towards Polyamory Questionnaire' magyar változatát (Rekvényi, 2018), és a Kezelési tanácsadók LMBTQ-Attitűdje Kérdőív magyarra fordított változatát (Eliason & Hughes, 2004).

3.3 Kötődési Stílus Kérdőív (ASQ-H)

Az Attachment Style Questionnaire (ASQ) eredeti nyelve angol, Feeney, Noller és Hanrahan (1994) nevéhez köthető. Az ASQ hazai adaptációja (Hátori, Dankháziné Hajtman, Horváth-Szabó, Martos, Kézdy, & Urbán, 2016), az ASQ-H öt skálából áll; KFÉ (Kapcsolatok fontossága az én szempontjából), ATÖ (Ambivalencia, távolítás, önleértékelés), BK (Biztonság a kapcsolatokban), ÖV (Önérvényesítés a kapcsolatokkal szemben), és FF (Függés, függetlenség). Ezekből a magyar változat készítői két főfaktort hoztak létre, ezek a Kötődés (I. főfaktor), és az Önérvényesítés/Függetlenség (II. főfaktor). Ezeknek a főkomponens-analízisét az 1. táblázat tartalmazza (Hátori, Dankháziné Hajtman, Horváth-Szabó, Martos, Kézdy, & Urbán, 2016).

Az ASQ-H skálái	I. főfaktor	II. főfaktor
	Kötődés	Önérvényesítés, függetlenség
Ambivalencia, távolítás, önleértékelés (ATÖ)	0,755	0,387
Kapcsolatok fontossága az én szempontjából (KFÉ)	0,783	
Biztonság a kapcsolatokban (BK)	-0,717	
Önérvényesítés a kapcsolatokkal szemben (ÖV)		0,698
Függés, függetlenség (FF)		0,791

1. táblázat - ASQ-H öt skálájának főkomponens-analízise. A főfaktorhoz töltődés és faktorsúlyai

Az ASQ-H kérdőíven végzett reliabilitásvizsgálat során a Cronbach-alfa érték 0.713, így a magyar adaptáció megbízhatónak mondható ezen a mintán is. A validitásvizsgálatot illetően a konvergencia és a diszkriminatív érvényesség került vizsgálatra a magyar adaptációban. Az összes skála Cronbach-alfa értéke elfogadható (0.664 vagy afeletti) az ASQ-H adaptációjakor alkalmazott mintán. Jelen kutatás mintáján relevánsnak mondható a faktoranalízis a Kaiser-Meyer-Olkin teszt (tételtek közötti korreláció: 0.893) és a Bartlett-teszt ($p < 0.001$) alapján. Fontos azt megjegyezni, hogy a faktoranalízis célja a magyar adaptáció faktorstuktúrájának megerősítése volt, nem egy lehetséges új létrehozása – a minta mérete ezt nem tette volna lehetővé. Esetünkben főkomponens-elemzés került lefuttatásra, direct oblím forogatóssal. A faktoranalízisben 9 potenciálisan létrehozható faktor (skála) Eigenértéke haladta meg a 1-et, ezek közül 5 az ami a variancia nagy százalékát (>50%) magyarázna, tehát a magyar adaptáció 5 skálája helyénvalónak mondható. Tehát mind a magyar adaptáció, mind jelen minta validitása is megfelelőnek mondható (Hátori, Dankháziné Hajtman, Horváth-Szabó, Martos, Kézdy, & Urbán, 2016).

3.4 Attitudes Towards Polyamory Questionnaire (ATP)

Az ATP eredetileg angol nyelvű kérdőív (Johnson, Giuliano, Herselman, & Hutzler, 2015), ennek a magyar nyelvű változata Rekvényi (2018) nemzetközi szakirodalmi áttekintő cikkjében található. A kérdőív 7 tételből áll, Likert-skála alapú. A 7 tételből 3 fordított tétel. A magyar változat validitása és a megbízhatósága megfelelőnek bizonyul, így alkalmas a poliamória iránti attitűdök vizsgálatára (Rekvényi, 2018). Az alkalmasság a jelenlegi mintán is érvényes, a megbízhatóságvizsgálat Cronbach-alfája 0.867. A kérdőíven esetlegesen végezhető faktoranalízis relevánsnak mondható a Kaiser-Meyer-Olkin teszt (tételek közötti korreláció: 0.871) alapján. Mivel egy tétel Eigenértéke haladta meg az analízis során az 1-et, ezért egy egyfaktoros, attitűdmérő kérdőívként érdemes kezelni az ATP-t.

3.5 Kezelési tanácsadók LMBTQ-Attitűdje Kérdőív

A Kezelési tanácsadók LMBTQ-Attitűdje Kérdőív eredetileg angol nyelvű adaptációja volt a Herek (1994) által megalkotott mérőeszköznek, melynek angol neve 'Attitudes Towards Lesbians and Gays' (ATLG). Ez került adaptálásra Eliason és Hughes (2004) kutatásában. Jelen kutatásban az utóbbinak a tételei kerültek lefordításra két, egymástól független magyar anyanyelvű személy által, majd a fordítások összefűzésével létrejött egy magyar fordítása a 20 tételnek. A kutatás ezen 20 magyar nyelvű tétellel dolgozott. A reliabilitásvizsgálat során kiszámolt Cronbach-alfa (0.923) alapján a kérdőív megbízhatóan mér.

3.6 Etikai vonatkozások

A vizsgálat a Pszichológusok Szakmai Etikai Kódexe (2004) kutatásetikai alapelveinek, valamint a Adatvédelmi Törvények (2011) betartásával történik. Ebből következően nem vizsgálható felül a válaszadók függetlensége, az online kérdőív kitöltését azzal a feltétellel lehetett egyszeri válaszáshoz kötni, hogy a résztvevő szolgáltatson magáról személyes adatot (pl. e-mail címet).

3.7 Eljárás

A kutatáshoz a Google Forms-ban létrehozott kérdőívcsomag adott felületet, illetve a pszichológusok és szakemberek számára készített interjútervezet (1. Melléklet) A kérdőívcsomag elején a résztvevő tájékoztatása elengedhetetlen volt; a részvételt bármikor megszakíthatta, beleegyezését indoklás nélkül visszavonhatta. A kutatásban való részvétel név nélkül, anonim módon történt, a személyes felismerhetőség jegyeinek titokban tartásával. A részvétellel mindenki igazolta, hogy a részvételt külső kényszer nélkül, önként vállalta,

valamint hozzájárul válaszainak felhasználásához, amelyeket a vonatkozó Adatvédelmi Törvényeknek megfelelően kezel a dolgozat. Az eredmények harmadik fél számára nem kiadhatóak, azok feldolgozása kizárólag a fenti kutatás keretében engedélyezett - az etikai irányelvekkel összhangban.

3.8 Az adatok elemzése

A kérdőív felvett adatai az SPSS 26 program segítségével, statisztikai próbák alkalmazásával kerültek feldolgozásra. A kérdőívcsomag végén található opcionális véleménykifejtésre érkezett szöveges válaszok feldolgozása a 'grounded theory' (GT) tartalomelemzési módszer (Charmaz, 2000; Charmaz & Henwood, 2008; Glaser & Strauss, 1967; Strauss, 1987, idézi Mersdorf, Vargay, Horváth, & Bányai, 2014) alapján történt.

4 Eredmények

4.1 A kérdőív eredményei:

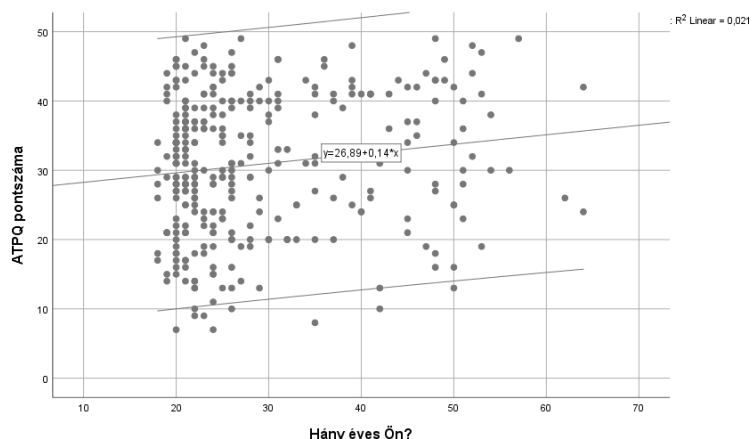
A fordított tételek megfordításra kerültek, majd kiszámoltam a tesztek pontszámait. A kötődési stílust mérő kérdőívnel a két főfaktort (Kötődés, Önérvényesítés/függetlenség) elkülönítve számoltam ki, mivel az első hipotézis elsősorban a kötődésre kíváncsi.

Az adatokat megtisztítottam a hibáktól, outlierszűrést a Módosított Outlier Labelling Rule szerint végeztem, az outliereket szükség esetén a winzorizálás módszerével korrigáltam. Normalitásvizsgálatnál a Kötődés főfaktor adatai megfeleltek a Shapiro-Wilk tesztnek $W(322) = .996$ $p = .596$, az életkor, az önérvényesítés, a poliamoriával szembeni attitűd és az LMBTQ-val szembeni attitűd esetében nem teljesül a normál eloszlás feltétele.

Az első hipotézisnél a feltételek teljesülése miatt független mintás t-próbát volt érdemes alkalmazni. A monogám ($M = 108.42$ $SD = 13.328$) és a CNM (konszenzuális non-monogám) kapcsolatban élő ($M = 105.37$ $SD = 13.599$) személyek kötődési mértéke között nem található szignifikáns különbség $t(207) = -1.311$ $p = .191$ (2-tailed). A monogám kapcsolatban élők pontértéke hasonló volt, mint konszenzuális non-monogám társaiké. Az eredmény nem felel meg tehát a hipotézisnek, miszerint különbség van a monogám kapcsolatban élő és a CNM kapcsolatban élő személyek kötődési stílusában. Érdemes megjegyezni azt is, hogy a Levene-teszt eredményei alapján a monogám csoport szórása szintén nem tér el szignifikánsan a konszenzuális non-monogám csoport szórásától $F(1, 207) = 1.68$ $p = .683$. Ebből következően a két csoport hasonló tulajdonságokkal rendelkezik kötődés terén, a hipotézis tehát elvethető. Érdeklődéssel megvizsgálhatjuk az előbbieket, az I. főfaktort a II. főfaktorról helyettesítve,

hiszen az önérvényesítés, a függetlenség is meghatározó tényezője a kötődési stílusnak. Mivel a II. főfaktor teszteredményei nem feleltek meg a normalitásvizsgálat kritériumainak, ezért nonparametrikus próbát volt célszerű alkalmazni. A Mann-Whitney tesztet használva az önérvényesítés mértékében nem található szignifikáns különbség a monogám ($Mdn = 50$) és nem monogám ($Mdn = 44$) kitöltők között $U = 2744.5$ $Z = -2.015$ $p = .045$ (2-tailed). Ebből, és az I. főfaktorra vonatkozó eredmények alapján nem feltételezhető kapcsolat a választott kapcsolati forma és a kötődési stílus között. Ugyanez a feltevés megnevezhető a poliamória-attitűd mérésére szolgáló skálát alapul véve; a skálán elért pontszám alapján a kitöltők csoportosíthatók poliamóriával szimpatizáló, illetve poliamóriával nem szimpatizáló személyekre. Ez alapján létrejött a Poliamória Attitűd Mérés skálán elért pontszámok ($Mdn = 31$) alapján median split módszerrel két csoport; a poliamória kapcsolati formával inkább szimpatizáló, illetve inkább nem szimpatizáló csoport. A hipotézis újrafogalmazva: Különbség van a poliamóriával szimpatizáló és a poliamóriával nem szimpatizáló csoport kötődési stílusában (külön nézve az I. és a II. főfaktort). A parametrikusság feltételei nem teljesültek, tehát nonparametrikus Mann-Whitney próbát alkalmaztam ebben az esetben is $U = 11118.5$ $Z = -2.179$ $p = .029$ (2-tailed). Az eredmény szignifikáns, tehát valóban van különbség a poliamóriával szimpatizálók ($M=107.18$) és az inkább nem szimpatizálók ($M=110.02$) között az I. főfaktort, a Kötődést tekintve. Az Önérvényesítés/Függetlenség faktort illetően az eredmény $U = 11103.5$ $Z = -2.197$ $p = .028$ (2-tailed). Tehát itt is szignifikáns az eredmény; különbözik a poliamóriával inkább szimpatizálók ($M=49.58$) és az inkább nem szimpatizálók ($M=52.66$) II. főfaktor-pontszáma. Összességében tehát az újrafogalmazott hipotézis igazolható a kérdőív eredményei alapján.

A második hipotézis a kor és a Poliamória Attitűd Mérés skála eredményei között feltételezett negatív korrelációt - tehát minél idősebb valaki, annál kevésbé elfogadóbb ezzel az atipikus kapcsolati formával. A normalitásvizsgálatnál sem a Shapiro-Wilk teszt, sem a z-teszt nem hozott pozitív eredményt, így a nemparametrikus Spearman-korrelációs módszert választottam, ennek a feltételei (kitöltők függetlensége, minimum ordinális változók, monotonitás) teljesültek. A következő pontdiagram a változók közötti korrelációt mutatja.

2. ábra - Az életkor és az atpq-h pontszám közötti korreláció

A Spearman-korreláció eredménye $r_s = .141$ $p = .006$ (1-tailed). A változók között szignifikáns, pozitív korreláció található, melynek erőssége elhanyagolhatóan gyenge. Ez azt jelenti, hogy Magyarországon ezen minta alapján a korral enyhén nő a poliamóriához való attitűd pontszáma. Ez a hipotézisnek ellentmond, azonban figyelembe kell venni az értékelésnél, hogy kifejezetten keresettek voltak a poliamor kitöltők a H1 ellenőrizhetősége miatt.* Ezért újra teszteltem a H2-t, most kivéve a konszenzuális non-monogám párkapcsolatban élőket, ezzel azt ellenőrizve, hogy a poliamor kitöltők nem „húzzák-e” el pozitív irányba az attitűdértékeket. Ezen a mintán sem teljesült a normáloszlás, így szintén Spearman-korreláció volt a célszerű. Az eredmény $r_s = .029$ $p = .313$ (1-tailed), miszerint a változók között nem található szignifikáns összefüggés. Ezt értelmezve a poliamor kitöltők valóban befolyással voltak az eredményre, de elhanyagolhatóan gyenge a torzítás, összességében az eredményeket nézve nem lényeges.

A harmadik hipotézis pozitív együttjárást feltételez az LMBTQ-val szembeni ellenszenv és a poliamóriával szembeni ellenszenv között. Ehhez az LMBTQ Attitűd mérésére szolgáló kérdőív és a Poliamória Attitűd Mérőskála előzőleg kiszámolt eredményei kerültek felhasználásra. Mivel egyik változón sem teljesült a normális eloszlás (LMBTQ: $z_s = 10,478$ $z_k = 4,53$; ATPQ-H: $z_s = 1,8$ $z_k = 3,011$), a Pearson-korreláció helyett Spearman-korrelációt alkalmaztam. Ennek a feltételei - személyek függetlensége, minimum ordinális változók, monotonitás - teljesültek (3. Melléklet), a grafikonon a monotonitás szemmel láthatóan teljesül. A Spearman korreláció eredménye $r_s = -.540$ $p < .001$ (1-tailed). Az eredmény szignifikáns, közepes erősségű, de negatív a Spearman-rho. Tehát a feltételezett korreláció megvan a

* A poliamor személyek koráról részletesebben a Megvitatás részben

poliamóriával és az LMBTQ-val kapcsolatos nézetekkel, de fordított irányú; aki az egyikkel szimpatizál, arra jellemző a másikkal szembeni ellenszenv. (4. Melléklet)

A negyedik hipotézis esetében új változó kódolására volt szükség; az egyedülállók, a kapcsolatban levők és a konszenzuális kapcsolatban élők kerültek az egyik csoportba, a házasságot személyesen is megtapasztaló személyek (monogám házasok és elváltak) pedig a másik csoportba. Az előző vizsgálatoknál a Poliamor Attitűd Mérésénél elért eredmények nem mutattak normális eloszlást, ezért ennél a hipotézisnél is nonparametrikus próbát, a Mann-Whitney próbát alkalmaztam $U = 4749.00$ $Z = -.751$ $p = .453$ (2-tailed). Az eredmény nem szignifikáns, tehát nincs összefüggés a házasság megtapasztalása ($Mdn = 1$) és a poliamóriával szembeni attitűd ($Mdn = 30$) között. (5. Melléklet)

Az ötödik hipotézis az lakóhely és a poliamóriához való viszonyulást vizsgálta. A lakóhely négy opcióját két csoportba sorolhatók be; az egyik csoportba a fővárosban élők (1) kerültek, a másik csoportba pedig a megyeszékhelyen (2), városban (3), és a faluban (4) élők kerültek. A hipotézis teszteléséhez az ATPQ-H kérdőívén elért pontszámot használtam. A normalitásteljesülés hiánya miatt ebben az esetben is Mann-Whitney próba volt használható az eredmények vizsgálatához $U = 7382.5$ $Z = -3.408$ $p = .001$ (2-tailed). Az eredmény szignifikáns, így megállapítható, hogy a különbség van a fővárosban élő emberek és a vidéken élő emberek véleménye között az atipikus kapcsolati formák megítélésében. (6. Melléklet)

A hatodik hipotézis Barker (2006) tanulmányából indult ki; ez azt taglalta, hogy a poliamória mennyire feleltethető meg egy sztereotipizált férfi fantáziának; tehát nemi különbség is feltételezhető-e a mintán az attitűdöket tekintve. Nonparametrikus Mann-Whitney próbát alkalmazva az eredmény $U = 6271.5$ $Z = -2.991$ $p = .0015$ (1-tailed). A szignifikáns eredmény azt mutatja, hogy a férfiak valóban pozitívabban vélekednek erről az atipikus kapcsolati formáról, mint a nők.

A hetedik hipotézis a kérdőívből kapott eredményeket, a kérdőívcsomag végén adható szöveges válaszokat és az interjúban hallottakat veti össze egymással.

4.2 A szöveges válaszok eredménye - Tartalomelemzés

Az online kérdőívcsomag végén a kitöltőknek lehetőségük volt egy szöveges véleménykifejtésre is. Ebben saját szavaikkal írhatták le a gondolataikat azzal kapcsolatban, hogy miért lehet a non-monogámia kérdéskörének jelenleg relevanciája, illetve, hogy működőképes kapcsolati formának gondolják-e ezt a mai Magyarországon. Összesen 115 válasz érkezett, amiket vegyesen monogám és non-monogám személyek töltöttek ki. A

válaszok feldolgozása a 'grounded theory' (GT) tartalomelemzési módszer (Charmaz, 2000; Charmaz & Henwood, 2008; Glaser & Strauss, 1967; Strauss, 1987, idézi Mersdorf, Vargay. Horváth, & Bányai, 2014) alapján történt. Ez a módszer tökéletesen alkalmas volt annak a 115 kitöltő által írt szöveges válasznak az elemzésére, hiszen a GT kulcsszavakat emel ki tartalmi jelentés alapján, ezeket kategóriarendszerben helyezi el. A szöveges válaszok lekódolásának célja az volt, hogy a kérdéskörrel alkotott vélemények rendszerezett formában jobban átláthatóak legyenek. A szöveges válaszokat lekódolta rajtam kívül két, egymástól független személy is annak érdekében, hogy a válaszokat a lehető legobjektívebb perspektívából lehessen értékelni. A két kódoló ugyanazokat az instrukciókat kapta a folyamat előtt. A három, utólag összefésült kódolást egy negyedik (szintén független) személy is átnézte, egyeztetve az eredeti szöveges válaszok tartalmával. Az így kapott kódokat kategóriákba rendeztem. Fontos volt ügyelni rá, hogy a kategóriák megalkotása során „olyan kategóriákat kell találni, amelyek egy magasabb absztrakciós szinten foglalják össze a válaszokban megjelenő sokszínűséget. fontos szempont, hogy sem túl finom (túl sok), sem túl durva kategória ne jöjjön létre, illetve, hogy a kategóriák logikailag kimerítőek és egymást kölcsönösen kizáróak legyenek, vagyis ne legyenek átfedések egyes kategóriák között” (Mersdorf és mtsai, 2014).

A dolgozatban a következő két kérdésre adott válaszokat elemzem: [1] Miért alakulhatott ki napjainkban, hogy a monogám kapcsolati formán kívül egyéb lehetőségek is felmerültek?, [2] Ön mit gondol, a poliamor lét megvalósítható-e, és ha igen, az egy átmeneti fázis lehet-e egy személy életében, vagy amint valaki a 'poliságát' felismeri, onnantól ez számára az egyetlen kapcsolati forma?

Az mindenképpen megállapítható, hogy a vélemények polarizáltak mind a poliamória relevanciáját, mind a működőképességét tekintve (7. Melléklet). Az első kérdésre, hogy miért lehet a non-monogám kapcsolati formának relevanciája, számos különböző gondolat született, amely különböző vallási szempontból vizsgálja a témát, a koszellem különbözőségét hangsúlyozza vagy éppen irrelevánsnak gondolja azt a témával kapcsolatban. A 4 szelektív kód tulajdonképpen 2 kódpárnak is megfeleltethető. Az első szelektív kód [1.a] tartalmilag azokat a válaszokat foglalja össze, amelyek szerint a non-monogámia kortól függetlenül jelen volt, társadalmi tényezők korlátozták csupán. A második szelektív kód [1.b] ehhez kapcsolódó tartalmú válaszokat fejtet, amelyek szerint a jelenkorban előfordulhat, hogy a régi beállítódások nem működőképesek. A harmadik és a negyedik szelektív kódok [1.c; 1.d] a liberális szubkultúra pozitív és negatív vonatkozásait tartalmazzák.

Az 1.a-ban összegyűjtött vélemények alapja kapcsolódik az evolúciós vonatkozású non-monogám tendenciákhoz. Ezek a gondolatok a szöveges válaszokban meglehetősen gyakran előfordulnak, amelyek szerint a non-monogámia régen is jelen volt az emberiség életében (27 válasz tartalmazta), az ember az evolúció során ezt magával hozta (3 válasz), illetve a non-monogámia az 'ősi' mintát követő kapcsolati forma (1 válasz). Az 1.a nemcsak a non-monogámia időtlenségét hangsúlyozó gondolatokat tartalmazza, hanem azok a kódok is idevehetők, melyek szerint a non-monogámia elterjedtségét társadalmi tényezők szabályozhatták, korlátozhatták, tehát a társadalmi normák, a civilizáció, és a valláselrejtették ezt az egyébként mindig is jelenlevő kapcsolati formát (26 válasz). Számtotvő nemi különbségekről nem beszélhetünk az 1.a kódjai esetében. Az 1.b fókuszpontjában az az érv áll, hogy a jelenkor változásai miatt a régi, hagyományos beállítódások valamely oknál fogva nem működőképesek. A véleményekben a diszfunkcionalitás például a következő felvetésekben nyilvánult meg: a monogámia korlátozó (5 válasz), a régiek helyett új értékek a mérvadók (6 válasz), az idővel jelentkező unalom miatt nem működik (2 válasz), a konszenzuális non-monogámia egy kísérleti életmód (4 válasz). Az 1.c és 1.d-ben megtalálható kódok szemléletesen ábrázolják a liberális szubkultúra pozitív és negatív hozadékait. Leggyakoribban említett pozitív vonatkozások a szabadság (13 válasz), a nyitottság (6 válasz), önismeret, önmagunk keresése (15 válasz), a vallási szabályozottság visszaszorulása (8 válasz), lehetőség, kísérletezés (4 válasz). Ezzel ellentétben a negatív vonatkozások azt emelték ki, hogy a 21. századi fogyasztói attitűd figyelhető meg a konszenzuális non-monogámia elvében is: megvesz valamit az ember, és ha már nem tetszik, kidobja (1 válasz), illetve hogy a lazuló erkölcsi magatartás lett a divatos (4 válasz) és a telhetetlenség jellemzi az emberek vágyait (1 válasz). Összességében a válasz az eredeti kérdésre nagyon komplex, és kétségtelenül az összes kód által említett tényező szerepet játszik a non-monogámia térnyerésében.

A második feltett kérdés [2] arra volt kíváncsi, hogy a válaszadó mennyire tartja működőképesnek a konszenzuális non-monogámiát. Szétválaszthatók az egyéni szintű funkcionalitásra/ diszfunkcionalitásra, illetve társadalmi szintű funkcionalitásra/ diszfunkcionalitásra utaló gondolatok, mivel az első feltett kérdésből levonható, hogy a társadalmi tényezők nagy mértékben befolyásolják a jelenséget, ezért helyénvalónak mondható a második kérdésnél az egyéni és társadalmi szintű működőképesség szétválasztása.

A táblázatban a 2.a) azokat a válaszokat tartalmazza, amelyek működőképesnek tartják a konszenzuális non-monogámiát. Először fontosnak tartottam azokat a kódokat kiemelni, amelyek szükségesek egy jól működő CNM kapcsolathoz a válaszadók szerint. A 2.a.a) részben

ezért azok a kódok lettek összeválogatva, amelyek által jelölt tulajdonságok lehetővé teszik a CNM funkcionálását. A legfontosabb tulajdonságok, amelyeket a válaszadók kiemeltek, az érzelmi érettség (3 válasz), transzparencia, őszinteség (4 válasz), kommunikáció (4 válasz), konszenzus (4 válasz) és bizalom (4 válasz) voltak. Akik szerint egyéni szinten működőképes lehetne a CNM (2.a.b), kiemelték, hogy ez összefügghet az egyén életszakaszaival, tehát átmeneti időszaknak mondható (17 válasz). Ezzel szembenáll egy szintén idetartozó kód, amely szerint ha valaki belekóstol a konszenzuális non-monogámia szabadságába, már nincs visszaút számára, tehát egy tartós, diszpozicionális jellemző (14 válasz). Továbbá összefüggésbe hozható önmagunk keresésével (4 válasz), egyfajta fejlődésként is felfogható (5 válasz), és ami érdekes, hogy 7 válasz vetette fel azt, hogy általában párkapcsolati nehézség miatt nyithat egy pár másik felek után, tehát a kiindulópont egy monogám párkapcsolat lehet. Az egyéni szintről továbbtekintve a társadalmi szintű működőképességre (ez a 2.a.c?), 3 válasz kiemelte hogy a szerelem nem egyenlő a vággyal, ezek szétválasztható érzések, és hogy h valaki poliamor, az nem zárja ki a monogám kapcsolatban való teljesértékű létezést. Egy válasz szerint (a válaszadó egy egyedülálló, fiatal nő) egyfajta munkamegosztás miatt is járhat előnnyel egy ilyen kapcsolat, és család esetében ez megkönnyítené a szülők feladatait. A 2.a.d) szelektív kódba azok a kódok kerültek, amelyek válaszadói nem ítélik el a CNM életmódot, de saját esetükben nem tartják elképzelhetőnek. Az ilyen véleményen levők úgy nyilatkoztak, hogy a működőképesség mindenképpen egyénspecifikus (25 válasz), összetett, és függ a szocializációtól (4 válasz). Erre többen hozták a falu és a nagyváros szocializációja közti különbségeket; mivel a társadalom a két településtípusban más mértékben nyitott, ezért adódhat ez a fajta különbség (2 válasz). Továbbá, ami a 2.a.b)-ben is megfogalmazódott, az életszakasztól is nagymértékben függ.

A táblázatban a 2.b a kérdésre nemleges válasszal felelő személyek véleményéből alkotott kódokat tartalmazza. Itt is szétválaszthatók a kódolt vélemények egyéni szintű és társadalmi szintű diszfunkcionalitás mellett szóló érvekre. Egyéni szinten könnyebben szabályozhatónak tartható a monogám párkapcsolat (4 válasz), és ugyanúgy megadhatja a sokszínűséget (1 válasz), a szerelem nem eltűnik, ellaposodik, hanem felváltja a tiszteletteljes szeretetet (1 válasz). Felmerült az az érv is, hogy mindenkinek van egy lelki társa (1 válasz), és a nyitott kapcsolatban ez a bensőségesség elveszne, amit a monogám kapcsolat megad (1 válasz). Ami különösen érdekes felvetés volt egy válaszban, hogy a monogámia felsőbb ént feltételez, amely nem az animalisztikus ösztönök, a testi vágyak kielégülésére törekszik. Ezek az érvek inkább a monogám kapcsolat mellett szóltak, mint a CNM ellen, a következőkben az utóbbiak

következnek. 4 válasz alapján készített kód szerint a poliamória és minden non-monogám kapcsolat elköteleződési nehézség eredménye lehet: egészségtelen, ha valaki nem tud megállapodni egy emberrel, mindenképp kötődési probléma vagy alacsony önbecsülés állhat a háttérben (6 válasz). A válaszok között CNM elleni érvként szerepelt, hogy valószínűleg hosszútávon átszaphat egy hatalomjátékba, és előbb-utóbb bizalmatlanság, elhidegülés jelenik meg a kapcsolatban. A konszenzuális non-monogámia látszatra jól, de kissé idealistán is hangzik a legtöbb embernek, aki nem tartja egyéni szinten működőképesnek – „mindenképpen megalkuvást eredményez valamelyik félénél”. A 2.b.b) kódjai társadalmi szinten nem tartják működőképesnek a poliamóriát/konszenzuális non-monogámiát. Az ezen a véleményen levő válaszadók szerint a jelenlegi társadalom nem alkalmas a CNM befogadására (2 válasz). Érdekes érv volt az, hogy a biológiailag kódolt nemi különbségek a párkapcsolati preferenciában szintén nem teszik lehetővé ennek a párkapcsolati formának a harmonikus működését; evolúciósan kódolt igények a férfiaknál a hódítás, a kaland, a „saját DNS szórása”, míg a női kódolt igények, preferenciák a biztonság, a család keresése (7. Melléklet: 'Érdekes ellentétpárok'). További érv volt, hogy a családalapításhoz nem megfelelő párkapcsolati forma, illetve hogy a CNM kapcsolati formát lehetőségként számba venni gyakorlatilag egyenlő a megcsalás 'legalizálásával'.

4.3 Az interjúk eredményei:

A négy kérdésből álló interjútervezet összesen kilenc szakemberrel került felvételre – 7 szakember szóban, 2 írásban válaszolt a feltett kérdésekre. A szóbeli interjúk esetében volt, aki hozzájárult hangfelvételhez, volt, akinél azonnali legépelt jegyzetben rögzítettem a válaszokat. Az áttekinthetőbb feldolgozás érdekében az anyagokat egységesítetten, szövegesen átírt formában dokumentáltam.

1. *alany (párterapeuta)*: hallásból ismeri, még nem dolgozott kifejezetten poliamor párokkal, de volt már, hogy átlagos párterápiában az egyik fél behozta ötletnek. De ha lehetőség adódna, mindeképpen dolgozna poliamor párokkal, már csak a kíváncsiság miatt is. Az meggyőződése, hogy sok szempontból más lenne a terápia. A kötődési stílus befolyásolhatja a poliamóriára való nyitottságot, szerinte a kötődés valószínűleg nem a megszokott módon alakult ki az adott személyben.

2. *alany (coach)*: hallott már róla, egy kliens esetében fel is merült ez a téma. Szívesen foglalkozna ilyen esettel, de biztos benne, hogy más lenne az egész terápia struktúrája. A véleménye szerint ha valaki poliamor létet választ, meg kell küzdenie az embernek önmagával

is, illetve a külső nyomással is. Szerinte az is lehetséges, hogy a poliamória egy megoldatlan belső konfliktus eredménye. Ez a mintázat nem biztos, hogy mindenkinek beválhat, nem biztos hogy minden típusú embernek építő lehet. Hosszútávon, ha ezt választja valaki, egy kölcsönös kiválasztottság érzése elengedhetetlen az egyensúly fenntartásához, ahhoz, hogy mindegyik fél elégedett legyen. Szerinte a társadalmi elfogadottság is nagy hatással van arra, hogy a poliamor kapcsolat működésképes-e hosszútávon. Azt is megjegyezte az interjúalany, hogy itt teljes konszenzusnak kell lennie. Aki önmagával „nincs rendben”, annak nem jó út, ha többféle kapcsolati formát kipróbál azzal a céllal, hogy egy működőképeset találjon, annak először az intraperszonális konfliktusait tanácsos rendeznie.

3. *alany (pszichológus):* hallott már róla, de még nem dolgozott kifejezetten CNM klienssel, csak nem konszenzuális esete volt, amikor a monogám kapcsolat nem volt transzparens. Az ő tapasztalata alapján a férfiklienseknél gyakoribb a non-monogámia felé nyitás. Szívesen vállalna poliamor személyeket, azt is megjegyezte, hogy a nyugati kultúrában talán már elfogadottabb, ahogyan a transzsexuálisok elfogadottsága is nagyobb nyugati országokban. Szerinte ahhoz, hogy egy poliamor kapcsolat hosszútávon sikeresen működjön, erős énerő kell (pl. borderline személyiségzavarnál nem kivitelezhető egészséges módon), úgy gondolja, hogy a kötődési stílus mindenképpen befolyásolhatja, hogy ki képes ilyen kapcsolatot létesíteni – minél többet tanulmányozta a szakirodalmat, annál inkább rájött, hogy mennyi mindent befolyásol a kötődési stílus; a szorongó személyeknél lehetetlennek tartja a kiegyensúlyozott poliamor kapcsolatot. Azt illetően, hogy ez egy átmeneti fázis-e egy ember életében, egyénfüggőnek, személyiségfüggőnek tartja, illetve azt is valószínűnek tartja, hogy életfázisként változhat (ha az egyénnek a munka van előtérben, akkor nem tűnik megvalósíthatónak egy kiegyensúlyozott poliamor kapcsolat).

4. *alany (pszichológus, művészetterapeuta):* már hallott erről a jelenségről, csak futólag látott egy műsort ezzel kapcsolatban. Még nem volt CNM esete, csak nem konszenzuális esete volt, amikor a monogám kapcsolat nem volt transzparens. Nagyon szívesen vállalna CNM kapcsolatban élő klienst a jövőben, ha kompetensnek érezné magát a témához; ez biztosan nem lenne kizáró ok. Szerinte a kötődési stílus abszolút befolyásolhatja az erre való nyitottságot, a bizonytalan-elkerülés például eredményezheti azt, hogy az adott személy nem érzi magát biztonságban, ha teljesen bevonódik egy kapcsolatba, és a több kötődés nagyobb biztonságérzetet nyújt számára. Fontosnak tartja azonban, hogy mindig egyéni szinten kell vizsgálni a helyzetet, a gyakorló pszichológiában a fontos elméleti fogalmak mellett az egyéni aspektusok is meghatározóak. Szerinte abból kiindulva, hogy az ember életében folyamatosan

fejlődik, lehet átmeneti fázis is, de egyénfüggő, mindenki meg tudja magának találni a megfelelő életmódot.

5. *alany (klinikai szakpszichológus, coach)*: még nem hallott a jelenségről, de egyéni terápiában egészen biztosan nem lenne semmi akadálya az üléseknek. Szerinte a kötődési stílusnak valószínűleg van köze ahhoz, hogy valaki milyen jellegű párkapcsolatot választ, illetve meghatározóak az előzetes kapcsolati tapasztalatok; aki csalódott a monogám párkapcsolataiban, az valószínűleg nyitottabb másra is. Azt is kifejtette, hogy ezeknek a kapcsolatoknak teljesen más lehet a felépítése, féltékenység, félrelépés, megcsalás más értelmet nyer, a a hosszútávú kimenetel is eléggé változó lehet. Szerinte Magyarországon a konzervatív gondolkodás hangsúlyos jelenléte miatt a poliamor párok – főleg vidéki városokban – nehezen tudhatnak beilleszkedni, ha szeretnék felvállalni a poliságukat.

6. *alany (egészségpszichológus)*: A jelenségről hallott már, de még nincs tapasztalata ilyen téren. Mivel nem párterapeuta, ezért párterápiához nem érezné magát kompetensnek, de egyéni terápiában természetesen vállalna, a poliamor lét nem lenne akadály. Szerinte a kötődési stílusnak nincs köze a párkapcsolati forma preferenciához, nagyon egyénfüggő, az átmeneti / végleges jelleget sem lehet általánosan megfogalmazni, hiszen minden kapcsolat, minden személy mást élt át.

7. *alany (pár- és családterapeuta jelölt)*: Volt szerencséje egy ilyen témát is magába foglaló párterápiához, azonban sajnos csak egy alkalomra jöttek el, mert még nem voltak biztosak benne, hogy szeretnének-e ilyen jellegű segítséget igénybevenni és valószínűleg végül a "nem" mellett döntöttek. Bár nyitott kapcsolatban állapotok meg, a férfitag élt is a lehetőséggel, a hölgy azonban (bár párjának szívesen megengedte) aktuálisan nem kívánt a saját részéről részt venni ilyen tapasztalatokban. A probléma abból eredt, hogy nem igazán (jól) kommunikálták le a nyitott kapcsolattal járó kereteket, szabályokat, ez pedig félreértésekre adott okot, ami végül egymástól való eltávolodáshoz vezetett. Véleménye szerint egy poliamor párterápia nem különbözik sokban az egyéb párterápiáktól, sok függ a hozott problémától és az elérni kívánt céltól is. Viszont lehet, hogy kiemelt figyelmet érdemes szentelni a párkapcsolati határok, szabályok, kommunikáció, szokások, értékek és hiedelmek témaköröknek. Azt gondolja, hogy több faktor is hatással lehet az emberek kapcsolati mintázatára, ebből az egyik valóban a kötődés. Szerinte lehet időszakos, vagy tartós életforma is. Az évek előrehaladtával valamelyest változhat, hogy kinek mi a fontos az életében. Az is egyéni eltéréseket mutathat, hogy ki miért, mennyire tudatosan vágott bele ebbe a párkapcsolati létformába, aztán milyen

tapasztalatai voltak vele. Ezek (többek közt) valószínűleg befolyásolhatják, hogy a későbbiekben is ezt a kapcsolati formát választják-e, vagy inkább nem.

8. *alany (egészségpszichológiai szakpszichológus)*: Eddig még nem fordult hozzá poliamor kapcsolatban élő, vagy ez iránt érdeklődő kliens. Párokkal nem dolgozik, de egyéni terápiában abszolút vállalna ilyen személyt. Emberileg és szakmailag is nyitott erre, az ítélezést semmilyen körülmények között nem tartja helyénvalónak, főleg nem segítő szakembertől. Sajnálatos, ha valaki éppen a terapeutájától tapasztal ilyen magatartást. Ezek mellett ha gyerekek is vannak a történetben, nagyon fontos ítélezésmentesen beszélgetni arról, hogy a gyerekeket hogyan érinti szüleik poliamor életformája. Hogy ezen felül miben lenne más egy többszerelmű párterápia, arra elképzelése sincs. A segítségért forduló személy kötődési stílusát mindenképpen feltérképezné egy terápiában, ahogy egyébként is szinten minden kliens esetében így szokta, hiszen túlnyomó részük kapcsolati nehézségek miatt érkezik. Fontos megérteni, hogy a kliensnek valós igénye a poliamor életforma, vagy valaki másnak szeretne megfelelni ezáltal, mert pl. partnere nem tud/akar elköteleződni egy személy mellett. Az önismeret, a saját, társas-társadalmi elvárásoktól elkülönített vágyak, igények megismerése, tudatosítása elengedhetetlen, hogy lássuk, igazi belső motiváció sarkall valakit poliamor létre, és vajon milyen életút, társas kapcsolatok vezettek el a felismerésig. Csak így lehet megérteni, az adott személy hogyan vesz részt a többszerelmű kapcsolatokban. Ez nyilván függ a már fentebb említett motivációitól is. Azt gondolja, mindenkinek a saját, egyéni útját kell kitaposnia ebben, és ehhez elengedhetetlen az alapos önismeret.

A legritkább esetben fordul elő, hogy egy párkapcsolaton belül (2 résztvevővel) minden fontos érzelmi igényünk, illetve szexuális vágy teljesül. A romantikus szerelmen alapuló házasság eszménye szerint egyetlen személytől várjuk el, hogy az összes érzelmi-gazdasági stb. szükségletünket kielégítse a másik. Nem meglepő, hogy manapság a házasságkötések fele végződik válással, és talán még nagyobb részében jelenik meg a megcsalás. Azt gondolja, a monogámia a mai megjelenésében nem alkalmas párkapcsolati forma az emberek többségének. A poliamor kapcsolatok egy alternatívát képviselnek, de véleménye szerint az elmélet, amely mögötte húzódik szintén „túl szép, hogy igaz legyen”, még kevésbé tűnik megvalósíthatónak, mint az egy életre szóló romantikus monogám kapcsolatok. Ha két ember között sem tud működni a nyílt, őszinte kommunikáció, miért lenne könnyebb ugyanez, ha többszereplős a történet? Arról nem is beszélve, hogy sok visszaélésre, játszmázásra ad lehetőséget ez a felállás. (Gondolva a személyiségzavarral élőkre, akik nem

valószínű, hogy be tudják tartani a poliamor erkölcsi szabályokat, ahogy más, csupán kétszereplős kapcsolatokban sem képesek erre.)

9. *alany (mentálhigiénés pszichológus, coach):* Poliamor kapcsolatban élő személyekkel nem dolgozott, egy kivételes eset volt; egy fiatal nő párja kezdeményezte, de ő elzárkózott. Párterápiát a jövőben tanul majd, de szívesen vállalna poli párokat. Mindegyik terápia/párterápia, segítő folyamat más, nincs két egyforma eset/pár. A terápiák alapja minden esetben a feltétel nélküli elfogadás, így nem érzi hogy ezzel gondja lenne, azonos pozícióból indul mindenki. Az, hogy mennyiben lenne más, szerintem esetfüggő. Érdekes gondolat volt tőle, hogy ha nem fedik fel többszerelműségüket a terapeutájuk előtt, (illetve ha előítéletes bánásmód éri őket), akkor eleve sérült (lehet) az elfogadás az ő esetükben. A terápiában "csupán" egy ismétlődés történhet, ami egyébként pont erre az érzésre (lehet) analóg. Szerintem a kötődési stílus befolyásolhatja a kapcsolati preferenciát. Az átmeneti fázist illetően van egy olyan hipotézise, hogy ez egyrészt ego-állapot lehet. Terápia szempontjából érdekes lenne az ego state terápia (Gordon Emmerson) az ő esetükben, amivel az illető jobban megismerheti az ehhez kapcsolódó érzéseit, irányultságát, vágyait, hogy mindezt mi irányítja belülről, ami természetesen minden esetben nagyon egyéni. Ezt követheti az önfelfogadás, ami viszont már különböző változást hozhat. Hozzátette, a többszerelműségben ott van az is, hogy engedéllyel történik a mai párkapcsolati normák szigorúsága mellett (ami persze nagyon korrekt). Felmerült benne, hogy valójában mindkét fél tényleg ugyanannyira nyitott-e, vagy az egyik csupán kompromisszumból megy bele, hogy el ne veszítse a másikat (még akkor is, ha azt kommunikálja hogy szabad ebben és szeretné)?

5 Megvitatás

5.1 A statisztikai eredmények megvitatása

A kutatás ötlete a H1-hez kapcsolódó gondolatokkal kezdődött, így arra reméltem a leginkább szignifikáns eredményt, hiszen a kötődési stílus alapvetően befolyásolja az emberi kapcsolatokat, így ha valaki a monogámiából kitörne és CNM kapcsolatokat részesítene inkább előnyben, akkor feltételezhető, hogy a kötődési stílusban is más mintát követ. Ez az eredmények kiszámolásánál megcáfolódott, a kötődési stílus és a kapcsolati státuszok között nem találtam összefüggést – ez egyezik Barker (2011) eredményeivel. Utólag elemezve magától értetődő ez, hiszen ha az atipikus kapcsolati formák mellett az atipikus szexualitásokat nézzük, ott is bebizonyosodott, hogy az egyáltalán nem 'rendellenes' funkciók következménye, csupán eltér

a társadalmi normákba beivódott szexuális orientációtól, a heteroszexualitástól. A H1 tehát egy sztereotípián alapszik, és csupán az igazolódik, hogy ezeknek a sztereotípiáknak mennyire könnyen eshetünk áldozatául. Ugyanez a feltevés megnézhető a poliamória-attitűd mérésére szolgáló skálát alapul véve, hiszen a skálán elért pontszám alapján feloszthatók a kitöltők poliamóriával szimpatizáló, illetve poliamóriával nem szimpatizáló személyekre. Ebben az esetben mind a Kötődés főfaktornál, mind a Függetlenség főfaktornál különbözött a két csoport pontértéke, tehát a poliamóriával való szimpátia és a kötődési stílus a minta alapján összefügg. Ez kapcsolódhat a szakemberek azon csoportjával, akik a kötődési stílust alapvető meghatározó tényezőnek gondolták interperszonális kapcsolatok esetében. Például a 9. interjúalany véleménye szerint ritkán történik meg, hogy egy kétszemélyes párkapcsolaton belül minden fontos érzelmi igény, illetve szexuális vágy teljesül. Szerinte a romantikus szerelmen alapuló házasság eszményének megfelelően egyetlen személytől várjuk el, hogy az összes érzelmi-gazdasági stb. szükségletünket kielégítse a másik. Nem meglepő, hogy ma a házasságok fele végződik válással, és talán még nagyobb részében jelenik meg a hűtlenség. Perel (2017) *The state of affairs: Rethinking infidelity* című könyvében arról ír, hogy régebben a házasságra, a párkapcsolatra elsősorban gazdasági közösségként tekintettek, és csak a 20. századra bővült ez gazdasági-érzelmi közösséggé. Mivel ma már a válás is egy potenciális út a konfliktusok megoldására, a kapcsolatnak mindig nagyon 'magas szinten' kell teljesítenie ahhoz, hogy a kompromisszum, az együttmaradás vonzóbb opció legyen bármi vagy bárki másnál.

A korábbi eredmények szerint 25 év alatti korosztály sokkal elfogadóbbnak bizonyult atipikus szexualitást illetően, és a 65 év feletti személyek bizonyulnak a legkevésbé toleránsnak (Takács, 2011). Ebből és egy másik kutatásból következően a fiatalabb korosztály elfogadóbbnak volt feltételezhető az atipikus kapcsolati formákkal szemben is (Eliason & Hughes 2004). A második hipotézisem az életkorbeli megítéseli különbségekkel foglalkozott, ez is érdekes eredményt hozott: a korral előrehaladva enyhén pozitív irányba hajlanak az attitűdök a poliamóriát illetően, ez szembenáll egy korábbi kutatással, amelyben éppenhogy a fiatalok bizonyulnak elfogadóbbnak (Rekvényi 2018). Minek tudható be ez a különbség? A saját kutatásomban poliamor kitöltők is résztvettek, a H1 tesztelhetősége végett. Ahogy azt egy kitöltővel folytatott kutatáson kívüli beszélgetésben hallottam, a poliságra való nyitottságot általában korral előrehaladva ismerik fel az emberek, és ahhoz hogy ez az életmód sikeresen folytatható legyen, egy bizonyos fokú érettség szükséges. Ebből következően a poliamor kitöltők - akik magától értetődően pozitívan nyilatkoztak saját életstílusukról - magasabb életkorral rendelkeztek ($M_{\text{CNM kitöltők}} = 36,26$). Ezeket kivéve valóban megfigyeltem egy kis

mértékű torzítást, mivel a szűrt adatok szerint nincs korreláció az életkor és a poliamórához való viszonyulás között.

A harmadik hipotézisem eredménye volt számomra a legmeglepőbb: aki az ATPQ-H és az LMBTQ-val kapcsolatos attitűd mérőskálák közül az egyikben magasabb értéket ért el, az a másikon fordítottan arányos eredményt adott. Rekvényi (2018) review cikkjében sok párhuzam vonható a két közösség között, illetve Conley, Moors, Matsick, & Ziegler (2012) kutatásában is; ez ihlette a feltevésem, amely végül nem igazolódott. Ennek az oka az lehet, hogy a kutatásban a homoszexuális párkapcsolat tulajdonképpen egy tradicionális monogám párkapcsolatnak tekinthető, így valóban lehetséges, hogy aki elfogadja azt, az a poliamóriát nem tekinti elfogadhatónak.

A negyedik hipotézisem a házasság tapasztalata és a poliamórához való viszony között a saját ötletem volt. Arra alapoztam, hogy aki megélte a komoly, már papíron álló szigorú monogám elköteleződést, az jobban, avagy máshogy tudja értékelni a poliamor léttel járó szabadságot (Johnson, Giuliano, Herselman, & Hutzler, 2015). A hipotézis végül nem igazolódott, feltételezhetően azért, mert a házassággal való elégedettségről – amely egy meglehetően fontos szempont lenne a hipotézis esetében – nem kértem információt.

Az ötödik hipotézisem abból a gondolatból indult ki, hogy nagyobb városokban - Magyarország esetében Budapest tekinthető egymillió feletti lakossal ilyen nagyvárosnak – inkább teret kapnak más, a normától eltérő nézetek, vallások, szexuális orientációk és ebből következően, a feltételezésem szerint, eltérő kapcsolati formák is. Ez igazolódott: különbözik a vidéken élő emberek és a fővárosban élő emberek attitűdje a poliamóriával kapcsolatban. Ez az eredmény korrelál Eliason & Hughes (2004) kutatásában megfogalmazottakkal.

A férfi-női különbség is érdekes eredményt hozott – ez a feltevés a bevezetőben említett a tanulmány alapján jött létre; ez azt fejtette, hogy a poliamória egy sztereotipizált férfi fantáziának feleltethető-e meg (Barker, 2006). Az eredmény szerint a férfiak pozitívabban vélekednek erről az atipikus kapcsolati formáról, mint a nők. Ehhez kapcsolható az evolúciós pszichológusok véleménye: Csányi (2016) arról ír, hogy a hímekre jellemző stratégia a több partner keresése, hiszen az ő szempontjukból sokkal előnyösebb, ha több lehetőség van a gének átörökítésére. A nőstények ezzel szemben a hangsúlyt a megfelelő erőforrásokkal rendelkező társra helyezik. Ennek az oka szerinte, hogy a monogám fajoknál a nőstény képtelen egyedül, társ nélkül felnevelni az utódokat, a hímek segítsége is kulcsfontosságú az utódok gondozásában (Csányi, 2016). Csányi az ember jelenlegi párosodási rendszerének a

monogámiát tekinti – szerinte „az emberi evolúció a párkapcsolatok evolúciója is, a kapcsolat szinte teljes hiányától a monogámiához vezető tartós férfi-nő kötődésig”. Ez szembenáll Ryan és Jethá véleményével; szerintük az emberi természetnek nem feltétlenül eleme az exkluzív hosszútávú kötődés, a jelenkor mononormativitása inkább a szociális kondíciókhoz való kiváló alkalmazkodási képességekkel magyarázható (Ryan & Jethá, 2012, idézi Ellsworth, 2011).

5.2 A szöveges válaszok megvitatása

A szöveges válaszokra vonatkozó hipotézis feltételezte, hogy a vélemények polarizáltak lesznek a poliamória működőképességét illetően. Ez elmondható a 7. Mellékletben található szelektív kódok alapján – mind pozitív, mind negatív megnyilvánulásokat tartalmaztak a válaszok. A tartomelemzés alapján a vélemények polarizálódására vonatkozó hipotézis beigazolódnak mondható. A vélemények alapján megállapítható, hogy akinek tapasztalata volt már a poliamóriával, esetleg jelenleg is ilyen jellegű kapcsolata van, és ezt megosztotta a szöveges válaszában, az pozitívabb véleménnyel rendelkezik a poliamóriáról. Akik egy biológiailag kódolt, mindig is jelen levő kapcsolati formaként nyilatkoztak róla, inkább pozitívabban vélekedett a CNM-ről, mint az, aki egy új, 21. századi jelenséggént írta le, amely a korlátok eltűnésének hatására nyert teret. Nemi különbség nem található a pozitív és negatív vélekedésekben. Elmondható, hogy számos kapcsolati formát követő személy pozitívan nyilatkozott a poliamóriáról – egyedülálló, monogám kapcsolatban élő, és konszenzuális non-monogám kapcsolatban élő személyek is antistigmatizáló véleményeket formáltak, habár a monogám kapcsolatban élők véleménye általában tartalmazta a 2.a.d) alatti kód valamelyikét, mely egyéni szinten működőképesnek tartja a poliamóriát, nem ítéli el, de saját esetben nem tartja elképzelhetőnek.

5.3 Az interjúk megvitatása

A szakvélemény összességében nyitottan és antistigmatizálóan nyilatkozott a konszenzuális non-monogámiáról. Mivel 9 alany vett részt az interjúban, különböző tartalmú válaszok születtek, egyes kérdéseket illetően a vélemények két táborra osztoztak. Az általam megkérdezett pszichológusok javarészt nem találkoztak a gyakorlatban poliamor személyekkel/párokkal, de olyan esetek előfordultak, hogy nem transzparens viszonyt folytatott a pár egyik tagja, tehát ez inkább hűtlenséggént definiálható. A párterápiás képzettséggel rendelkezők úgy nyilatkoztak, hogy semmi akadálya nem lenne esetükben a párterápia lehetőségének, egyéni terápiára pedig kivétel nélkül mind nyitottak lennének. A kötődési stílust illetően a vélemények meglehetősen polarizálódtak. Az egyik oldal szerint a kötődési stílus és

a párkapcsolati preferencia közti párhuzam feltételezése csak egy poliamóriához kapcsolódó sztereotípiája eredménye, és valójában nincs alapja ennek a feltételezésnek – ez az oldal tehát Barker (2011) véleményéhez kapcsolódik. Az ellentétes véleményen levő szakemberek pedig arra mutattak rá, hogy a kötődési stílus alapvetően meghatározó szerepet játszik az interperszonális kapcsolatainkban, így a párkapcsolati formában is közrejátszhat. A legtöbb interjúalany azonban véleményétől függetlenül kiemelte, hogy ezekre az általános kérdésekre mindenképpen egy személyes találkozó, egy helyzetfelmérés után lehetne választ adni, hiszen mindenki egyéni életúttal rendelkezik, ennek a feltérképezése nélkül lehetetlen korrekt szakvéleményt mondani. Ugyanez érvényes arra a kérdésre, hogy a poliamória átmeneti fázis-e, vagy pedig életreszóló beállítottság. Nagyon sok aspektus szerepet játszik ebben a kérdésben; a munka hangsúlyozottsága, a különböző életszakaszok, a kapcsolat résztvevőinek őszintesége és énéreje. A dolgozat egyéb hipotéziseivel kapcsolatban szintén lényeges gondolatok hangzottak el; Magyarországon a konzervatív gondolkodás hangsúlyos jelenléte miatt a poliamor párok – főleg vidéki városokban – nehezen tudhatnak beilleszkedni, ha szeretnék felvállalni a 'poliságukat' – ezt a tartalomelemzésben is megemlítették a nem-szakmabeli válaszadók

5.4 A kutatás korlátai

A kutatással kapcsolatban megfogalmazódott bennem néhány kritika a szakdolgozatom készítése közben. A vizsgálatfelvételben a nemi eloszlás nem kiegyensúlyozott, a férfi kitöltők száma lényegesen kevesebb, mint a női kitöltőké, így a nők véleménye jobban dominál a vizsgálatban, mint a férfiaké. Ez csökkenti a vizsgálat általánosíthatóságát. Az első hipotézist illetően a Median Split technikával kapcsolatban is kételyeim vannak, hiszen ez egy kissé önkényes eljárás, és pont ott választotta ketté a mintát, ahol a legtöbbben voltak. Ehelyett érdemes lett volna határhúzással több csoportot kialakítani, és azokat összehasonlítani egymással.

A negyedik hipotézist illetően a házasságon belüli polarizálódott vélemények nem lettek különválasztva, így az elégedett, illetve a boldogtalan házasságok is egy csoportba kerültek. Sőt, az elvált személyek is ugyanebbe a csoportba kerültek, ezt utólag nézve mindenképpen külön lenne érdemes vizsgálni. Érdekes lett volna egy házassággal való elégedettség kérdőívet is megnézni a poliamor attitűd mellett, és ezzel kapcsolatban is megfogalmazni egy hipotézist.

Az opcionális véleménykifejtésben rengeteg kitöltő szívesen kifejtette szövegesen is, saját szavaival a véleményét, de mivel a kérdőívcsomag az LMBTQ emberekre vonatkozó kérdőívvel végződött, sokan azzal kapcsolatban írtak véleményt, a válaszkifejtésnél érdemes lett volna határozottabban a CNM-re utalni.

A tartalomelemzés során alkalmazott GT módszer az adatok feldolgozására alkalmasnak bizonyult, fontos megjegyezni, hogy a kulcsszavak kódolása egy szubjektív folyamat, akármennyire is törekedtek a kódolók az objektivitásra. Jómagam és a két másik kódoló személy hasonló életkorral rendelkezünk, és azonos szakon vagyunk egyetemi hallgatók, ideális esetben a két másik kódoló személy más-más életkorú és foglalkozású, így a különbözőség miatt talán egy objektívabb képet nyújtott volna a tartalomelemzés.

A pszichológusokkal felvett interjúk a rendkívüli koronavírus-helyzet miatt telefonon, vagy emailen keresztül történtek. Ezt a körülmények kívánták így, de ha lehetőség lett volna rá, a személyes beszélgetéseket részesítettem volna előnyben. A szemtől-szemben beszélgetések számomra is több tapasztalatot nyújtottak volna, és a személyes légkör kialakulása talán még hosszabb és értékesebb interjúkat eredményezett volna.

5.5 Összegző gondolatok, kitekintés

A kutatás egy informatív, de a minta méretéből kifolyólag csak egy sejtető képet ad a magyar társadalom attitűdjeiről az olyan atipikus kapcsolati formákkal szemben, mint a poliamória. A limitációkkal együtt úgy gondolom, hogy vizsgálat eredményesnek mondható. A célja az volt, hogy feltárja mind a laikus, mind a pszichológusi véleményeket magyarországi viszonylatban, és az alkalmazott módszereken keresztül izgalmas és tanulságos eredményeket kaptunk, melyek ismeretében az utca emberének esetleges sztereotípiái igazolhatók/cáfolhatók, valamint a kapott eredmények beilleszthetők a terápiás munkába és akár jövőbeli kutatások alapjául szolgálhatnak.

5.6 Köszönetnyilvánítás

Ez úton is szeretném megköszönni témavezetőmnek, Kengyel Judit Gabriellának a dolgozatomhoz nyújtott segítségét, szakmai meglátásait, tanácsait és inspirációját.

Szeretném megköszönni a zárt Facebook-csoport poliamor tagjainak a bizalmat élményeik megosztásáért és a szakdolgozatomhoz való hozzájárulásukért.

Hálásan köszönöm a szakembereknek, hogy a véleményükkel növelték a dolgozatom értékét, ezáltal egy összetettebb gondolkodáshoz segítve engem - és az Olvasót.

6 Irodalomjegyzék

- Ainsworth, M. D. S. (1978). *Patterns of attachment: a psychological study of the strange situation*. Hillsdale, N.J. : New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Aron, A., Aron, E. N., Norman, C. C., McKenna, C., Heyman, R. E. (2000). Couples' shared participation in novel and arousing activities and experienced relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(2), 273–284.
- Barker, M. J. (2005). This is my partner, and this is my... partner's partner: Constructing a polyamorous identity in a monogamous world. *Journal of Constructivist Psychology*. 18.
- Barker, M. J. (2011). Monogamies and non-monogamies: A response to "The challenge of monogamy: Bringing it out of the closet and into the treatment room" by Marianne Brandon. *Sexual and Relationship Therapy*. 26. 1-7.
- Charmaz, K. (2000). Grounded theory. Objectivist and constructivist methods. In N.K. Denzin, & Y.S. Lincoln, (Eds), *Handbook of qualitative research* (509—535). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Charmaz, K., & Henwood, K. (2008). Grounden theory. In C. Willig, & W. Stainton-Rogers, (Eds), *The Sage handbook of qualitative research in psychology* (240—260). London: Sage.
- Conley, T. D., Moors, A. C., Matsick, J. L., & Ziegler, A. (2012). The Fewer the Merrier?: Assessing Stigma Surrounding Consensually Non-monogamous Romantic Relationships. *The Society for the Psychological Study of Social Issues*.
- Csányi, V. (1999). *Az emberi természet*. Vince Kiadó.
- Eliason, M., Hughes, T. (2004). Treatment Counselor's Attitudes About Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgendered Clients: Urban vs. Rural Settings. *Substance, Use & Misuse*. 39. 625-44.
- Ellsworth, R. (2011). The human that never evolved: A review of Christopher Ryan and Caclida Jethá, "Sex at dawn: how we mate, why we stray, and what it means for modern relationships". *Evolutionary Psychology*. 9(3), 325–335.
- Feeney, J. A., Noller, P., Hanrahan, M. (1994): Assessing adult attachment. In: Sperling, M. B., Berman, W. H. (Szerk.): *Attachment in adults: Clinical and developmental perspectives* Guilford Press, New York. 128–155.

- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine
- Hammer, K. Zs. (2014). A párkapcsolati elégedettség vizsgálata rendszerszemléleti keretben.
- Hámori, E., Dankháziné Hajtman, E., Horváth-Szabó, K., Martos, T., Kézdy, A., Urbán, S. (2016). A felnőtt kötődés mérése: A Kötődési Stílus Kérdőív (ASQ-H) magyar változata. *Alkalmazott Pszichológia*, 16(3), 119–144.
- Herek, G. M. (1994). Assessing heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: a review of empirical research with the ATLG scale. In: Greene, B., Herek, G. M., eds. *Lesbian and Gay Psychology*. Vol. 1. Thousand Oaks, CA: Sage, pp. 206–228.
- Jiang, H. V. (2017). Different Types of Love in Polyamory: Between Primary and Secondary (2017). *Undergraduate Honors Theses*. 40.
- Johnson, S. M., Giuliano, T. A., Herselman, J. R., Hutzler, K. T. (2015). Development of a brief measure of attitudes towards polyamory. *Psychology & Sexuality*. 6. 1-15.
- Mersdorf, A., Vargay, A. Horváth, Zs. & Bányai, É. (2014). Optimistábbá tesz-e a betegség? Emlődaganatos betegek és egészséges kontrollszemélyek interjúkérdésekre adott válaszainak összehasonlítása. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*. 15. 85-108.
- Perel, E. (2017). *The state of affairs: Rethinking infidelity*. Yellow Kite.
- Pinkerton, S.D., Abramson, P.R.. (1993). Evaluating the Risks: A Bernoulli Process Model of HIV Infection and Risk Reduction. *Evaluation Review*. 17. 504-528.
- Rekvényi, K. (2018). Poliamoria: egy etikus non-monogám kapcsolattípus bemutatása.
- Rubin, J. D., Moors, A. C., Matsick, J. L., Ziegler, A., Conley, T. D. (2014). On the margins: Considering diversity among consensually non-monogamous relationships. [Special Issue on Polyamory]. *Journal für Psychologie*, 22(1), 19-37.
- Sternberg, R. (1986). A Triangular Theory of Love. *Psychological Review*. 93. 119-135.
- Takács, J. (2011). *Homofóbia Magyarországon*.
- Weitzman, G. (2006). Therapy with Clients Who Are Bisexual and Polyamorous. *Journal of Bisexuality*. 6. 137-164.

Nem szakirodalmi források:

Feldmár, A. (2009). *Szabadság, szerelem*. Jaffa Kiadó.

Központi Statisztikai Hivatal (2019). A válások demográfiai jellemzői.

Letöltve: 2020. 04. 20-án: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/valas17.pdf>

Sheff, E. (2014). *The Polyamorists Next Door - Inside Multiple-Partner Relationships and Families*. Rowman & Littlefield.